

УДК 316.75:316.77:821.161.2(045)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.52>

ВІЙНА ТА КУЛЬТУРА ЧИТАННЯ ПОКОЛІННЯ Z: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ВПОДОБАНЬ ТА ЇХ ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ

Ігор Цигвинцев

*Інститут політичних та етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса
Національної академії наук України,
відділ політичної культури та ідеології
вул. Генерала Алмазова, 8, 01011, м. Київ, Україна*

У статті досліджується трансформація читацьких практик української молоді покоління Z в умовах повномасштабної війни, яка стала не лише безпековою та гуманітарною кризою, а й катализатором глибоких культурних зрушень. Автор аналізує, як зміни у споживанні літератури набули характеру культурної емансипації, засобу символічного спротиву й каналу переосмислення громадянської ідентичності в умовах турбулентного часу. Особливу увагу зосереджено на тенденції до зростання популярності українськомовної літератури, перекладів західної Young Adult-літератури та текстів, які поширюються в межах державної програми «єКнига». Запропоновано типологію провідних тематичних кластерів – любов, ідентичність, мотивація, протест – що відображають потребу молоді у стабільності, емоційній безпеці, відчутті історичної тягlosti та прагненні до контридентичності як формі опору в символічному просторі. Значну увагу приділено впливу цифрових платформ, зокрема TikTok та його субплатформи BookTok, які відіграють роль не лише в популяризації книжкових трендів, а й у формуванні нових форматів культурної взаємодії, самопрезентації, колективного обговорення та рецензування. Установлено, що для покоління Z читання стає не лише індивідуальним засобом психологічної адаптації до нової реальності, а й інструментом політичної соціалізації – через засвоєння громадянських ролей, ціннісних орієнтирів і моделей поведінки, пов'язаних із суспільною активністю та рефлексією над майбутнім. Методологія дослідження базується на міждисциплінарному підході, що поєднує політологічний аналіз, соціологію культури та цифрові медіадослідження. Емпіричну базу становлять контент-аналіз добірок із «єКниги», медіаматеріалів, читацьких рецензій та візуальних наративів книжкового TikTok, що дозволяє виявити ціннісні зсуви у сфері культурного споживання. У підсумку доведено, що зміна читацьких уподобань молоді є чутливим індикатором політичної динаміки, ідентифікаційних трансформацій і культурної суб'єктності в умовах воєнної невизначеності.

Ключові слова: покоління Z, культура читання, політична соціалізація, Young Adult, BookTok, війна, громадянська ідентичність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу літератури на формування ідентичності та політичної свідомості молоді активно розробляється на перетині політичної науки, соціології культури та медіадосліджень. Класичні підходи до політичної соціалізації підкреслюють роль культурних інституцій як каналів передання політичних норм та цінностей [1]. У сучасному українському контексті війна радикалізувала ці механізми, зробивши літературу важливим інструментом мобілізації та консолідації. Однак дослідження впливу саме художньої літератури, зокрема Young Adult, на політичні уявлення покоління Z залишаються недостатньо систематизованими.

Науковці звертають увагу на зміщення акцентів у медіаспоживанні молоді, що дедалі частіше обирає короткий відеоконтент [2], однак культура читання не зникає, а трансформується. Згідно з опитуванням [3], серед ключових цінностей молоді виокремлю-

ються саморозвиток, психічне здоров'я, рефлексивність і потреба в наративному осмисленні соціальної дійсності. Аналіз цифрових платформ, зокрема TikTok і BookTok, демонструє ефективність інфлюенсерської популяризації книжкового контенту та його здатність впливати на формування колективних емоцій і політичних уявлень [4].

У вітчизняному дослідницькому полі ця тема поки лишається на периферії. Деякі автори відзначають зростання читацької активності молоді [5; 6], однак не завжди пов'язують її з політичними процесами. Водночас брак узагальнень щодо впливу книжкових уподобань на громадянську свідомість створює аналітичну лакуну, яку покликана заповнити ця публікація.

Мета, завдання та методологія дослідження. Метою статті є виявлення ключових змін у літературних вподобаннях української молоді покоління Z під впливом війни, аналіз їхнього політичного змісту та оцінка ролі читання як механізму політичної соціалізації. Особливу увагу зосереджено на культурному зсуві від російськомовного до україномовного контенту, зростанні інтересу до тем ідентичності, ментального здоров'я, громадянської відповідальності та історичної пам'яті.

У межах дослідження поставлено кілька взаємопов'язаних аналітичних завдань. Насамперед йдеться про необхідність охарактеризувати ключові зміни в читацьких практиках молодого покоління українців після 2022 року як відповідь на нові соціокультурні та політичні обставини. Подальший аналіз зосереджено на вивченні впливу жанру Young Adult, зокрема його тематичної та ціннісної наповненості, на формування політичних уявлень і громадянських орієнтирів представників покоління Z. У фокусі також перебуває дослідження ролі цифрових платформ, зокрема TikTok та його субплатформи BookTok, як сучасних каналів поширення книжкового контенту та генерації інтерпретаційних рамок. Окреме завдання становить виявлення соціальних і політичних сенсів, що закладені у твори, популяризовані в межах державної програми «ЄКнига», яка виступає індикатором читальних і ціннісних пріоритетів молоді. Завершальним аналітичним вектором є оцінка читання як інструменту політичної соціалізації та чинника формування громадянської позиції покоління, що дорослішає в умовах війни та трансформації культурного простору.

Методологічну основу становить поєднання міждисциплінарного підходу (на перетині політології, культурології, соціології та медіазнавства) з якісним аналізом змісту літературних трендів, платформ цифрової популяризації (BookTok), а також емпіричних даних державних програм, зокрема «ЄКнига». Автор спирається на концепцію політичної соціалізації, у якій культура (в т.ч. книжкова) розглядається як чинник генерації ціннісних орієнтирів, легітимації ідентичностей та структуризації колективної пам'яті [7; 8].

Основний виклад матеріалу дослідження. Трансформація читацьких практик покоління Z в умовах війни в Україні є не лише наслідком культурної адаптації, а й важливою формою політичної реакції на реальність. Молодь, яка раніше орієнтувалася на глобальний маскульт, часто представлений у російськомовному варіанті або англomовному оригіналі, поступово змінює фокус на україномовний контент. Водночас зміщується й жанрова структура споживаних текстів: на перший план виходять теми особистої та колективної травми, національної пам'яті, морального вибору, саморефлексії та стійкості. Читання набуває ознак культурної мобілізації – інтелектуального ресурсу, через який молодь осмислює нові контексти, критично переосмислює власне минуле й проєктує уявлення про майбутнє.

У цьому процесі література перестає бути виключно естетичною формою – вона стає засобом політичної соціалізації. Через книги покоління Z знайомиться з новими системами цінностей, інтерпретує війну, рефлексує над роллю громадянина, а також обговорює

складні етичні дилеми, з якими стикається суспільство. У цьому сенсі книжка перетворюється на інструмент критичного мислення, ідентифікації себе в колективному полі, а також своєрідну «мову» травматичного досвіду, яка водночас підтримує, консолідує і мобілізує.

Культурний злам: відмова від російськомовного контенту. Одним із найпомітніших культурних зрушень, спричинених війною, стала зміна мовної структури книжкового споживання. Якщо до 2022 року значна частина української молоді читала російськомовну літературу – як у форматі перекладів, так і в оригіналі, – то з початком повномасштабного вторгнення це споживання стрімко втратило легітимність. Російська мова в культурному полі українського суспільства дедалі частіше маркується як мова агресора, носій чужого смислу та травматичної пам'яті. Відтак відмова від російськомовних книг стала не лише приватним вибором, а й актом символічного спротиву – формою повсякденного патріотизму та самоідентифікації.

Згідно з дослідженнями [9], молодіжна аудиторія все активніше обирає україномовні книжки, а в онлайн-магазинах і на платформі «єКнига» спостерігається істотне падіння попиту на російськомовні позиції. Цей культурний відхід від мови окупанта підтримується не лише державними ініціативами, але й громадськими кампаніями, блогерами, інфлюенсерами, які публічно демонструють українськомовний вибір. Такий тренд не є суто лінгвістичним – він має глибоко політичний характер: мова книжки починає репрезентувати не просто зміст, а ціннісну орієнтацію, приналежність до національного простору смислів.

При цьому зберігається асиметрія: хоча книжкова сфера стрімко українізується, інші галузі масової культури (TikTok, YouTube, Spotify) усе ще залишаються переважно російськомовними. Цей дисбаланс лише підсилює важливість літератури як зони смислового очищення та перепрошивки культурного коду. Книжка в цьому контексті стає майданчиком для побудови мовної ідентичності, особливо важливої для покоління, чий досвід українськомовного шкільництва чи вищої освіти був неповним або вторинним.

Читання як політична практика покоління Z. Традиційно читання розглядається як індивідуальна інтелектуальна діяльність, проте в умовах суспільних криз воно набуває колективної, а нерідко й політичної функції. У покоління Z, соціалізованого у цифровому середовищі та зростаючого в атмосфері недовіри до політичних інституцій, читання відіграє роль альтернативного каналу політичної участі. Це підтверджує класична концепція політичної соціалізації, запропонована Г. Алмондом і С. Вербою [1].

У ситуації, коли традиційні політичні меседжі або сприймаються з недовірою, або зовсім ігноруються, література стає способом опосередкованої політичної участі – інструментом критичної рефлексії, вироблення колективної пам'яті, інтерпретації соціальних катастроф. Молодіжна аудиторія шукає в художніх текстах не лише естетичне задоволення, а передусім – відповіді на питання ідентичності, справедливості, переживання втрат, війни, патріотизму, а також формування особистої позиції щодо соціальних норм.

Зумери, соціалізовані у реальності гібридної війни та мережевих інфлюенсерів, часто не мають чіткої ієрархії політичних джерел – замість цього вони формують політичні уявлення через «точки входу», зокрема емоційно забарвлені літературні твори. У такому контексті книжка виконує одразу кілька політичних функцій: нормативну (передає моделі поведінки: як боротися, виживати, співчувати); ідентифікаційну (дає уявлення про те, хто «ми», а хто «інші»); рефлексивну (дозволяє осмислювати досвід війни, втрати, опору); мобілізаційну (створює емоційні умови для участі у громадському житті) [7].

Це відповідає моделі «вторинної соціалізації», згідно з якою молодь засвоює неформальні політичні орієнтири не з офіційних джерел, а через культурне поле – насамперед через фільми, серіали, меми, подкасти і, як у нашому випадку, книжки [7].

Young Adult як генератор соціальних смислів. Один із ключових жанрових векторів читацьких уподобань покоління Z – це Young Adult (YA)-література. Першочергово зорієнтована на підліткову аудиторію, вона фактично виходить за вікові межі й активно читається молодими дорослими, студентами, молодими фахівцями. У YA-жанрі концентрується цілий спектр тем, які є центральними для особистісної та громадянської соціалізації: дорослішання, самоідентифікація, вибір між лояльністю та спротивом, рефлексія щодо моральної відповідальності, дискримінації, втрат і ментального здоров'я.

Особливістю сучасного YA є зміна його фокусу: замість ескапізму й романтизації труднощів він дедалі більше набирає рис терапевтичної і просвітницької літератури. Автори пропонують складні, багатовимірні персонажі, які переживають травми, втрати, психологічні розлади, ідентичні з тими, з якими стикається молодь у реальному житті. Це створює ефект «дзеркала», в якому читачі не лише впізнають себе, а й опрацьовують колективну тривогу. У цьому полягає глибинна політична функція YA: не нав'язувати конкретну ідеологію, а створювати простір для рефлексії, емпатії та пошуку ціннісної орієнтації.

Особливу популярність у цьому контексті мають твори, в яких поєднуються фантастичні сюжети з соціальними підтекстами. Серед таких – серія «Кров і попіл» Дженніфер Л. Арментраут, «Мандрівний замок Хаула» Діани Вінн Джонс, цикл «Відьмак» Анджея Сапковського. У них поєднується політична алегорія, образи спротиву та боротьби з інституційною несправедливістю. Подібно функціонують антиутопії на зразок «Голодних ігор», «Дивергенту» та «Той, що біжить лабіринтом» – у них покоління молодих опиняється у ситуації боротьби проти репресивного порядку, що прямо резонує із соціальними відчуттями сучасної української молоді.

Окремо варто відзначити включення у YA-наративи тем соціального різноманіття – інклюзивності, гендеру, расової рівності. Це є відображенням запиту зумерів на репрезентацію – бачення світу, в якому є місце для різних досвідів і моделей ідентичності. Саме тому українські переклади світових YA-бестселерів так добре резонують з новими сенсами, які конструює покоління війни.

Таким чином, Young Adult сьогодні – не лише жанр, а спосіб моделювання майбутнього: зумери читають не тільки про себе, а й про те, яким би міг бути світ – інклюзивним, справедливим, емоційно чесним і водночас здатним до спротиву [5; 10].

BookTok як інфлюенсерська платформа та простір рефлексії. У цифрову добу літературна соціалізація покоління Z тісно пов'язана з мережевими платформами, передусім TikTok. Однією з найдинамічніших спільнот у межах цієї платформи є BookTok – неформальна субкультура, в якій користувачі діляться рекомендаціями, оглядами, емоційними реакціями на книжки. BookTok не лише інформує, що читати, а й задає інтерпретаційні рамки: як саме читати, що вважати «терапевтичним», «революційним», «душевним» або «провокативним». Через візуальний і емоційний формат TikTok створює потужне поле резонансу, де книжковий контент швидко набуває вірусного характеру [11].

На відміну від класичних рецензій чи академічного літературознавства, BookTok-огляди часто суб'єктивні, афективні та побудовані на миттєвій емоційній реакції: сльози, катарсис, гнів, натхнення. Саме ця емоційна зарядженість дозволяє книгам «працювати» не лише як об'єкти споживання, а як тригери для колективної рефлексії. Наприклад, ролики з хештегами #BookTokUkraine або #UkrainianYA активно обговорюють теми втрати, війни, посттравматичного досвіду, при цьому відзначаючи книжки, які допомагають «вижити емоційно».

BookTok також має значення як інфлюенсерський інструмент. Блогери з великою аудиторією стають каталізаторами популярності книжок, яких інакше не помітили б

видавці чи книжкові мережі. Особливо помітний цей ефект у випадку українських авторів, які, отримавши підтримку у TikTok, потрапляють до топів продажу – незалежно від традиційної медійної присутності. Таким чином, BookTok виконує функцію альтернативної критичної інституції, де репутація книжки формується горизонтально, а не «згори» [11].

Крім того, BookTok підсилює відчуття участі: молоді люди не лише читають, а й створюють контент, занурюючись у процес інтерпретації, рекомендацій, рефлексії. Це сприяє розвитку не просто читацької культури, а культури «участі в читанні» – зумери стають прос’юмерами, які одночасно споживають і продукують сенси, перетворюючи літературу на спільну подію.

«Книга» як державна програма і соціологічний індикатор. Державна програма «Книга», що дозволила українським 18-річним громадянам витратити бюджетні кошти на придбання літератури, стала не лише інструментом підтримки книговидавництва, а й важливим джерелом соціокультурної інформації. Аналіз придбаних книжок дає змогу простежити смислові пріоритети покоління Z у часи війни – що саме вони прагнуть читати, через які теми опрацьовують свою реальність, які жанри обирають як емоційний ресурс.

Серед придбаних книжок виокремлюються чотири ключові тематичні кластери: любов і вразливість; колективна пам’ять та національна ідентичність; мотивація й життєстійкість; а також альтернативність і протест. Аналітичну візуалізацію цих орієнтацій подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Популярні книжки в межах програми «Книга» як індикатор ціннісних орієнтацій молоді*

Тематичний кластер	Назви книжок	Ключові мотиви	Політичне (соціокультурне) значення
Любов, вірність, чуттєвість	Покинь, якщо кохаєш, Так ніхто не кохав, Тисяча пам’ятних поцілунків	близькість, стабільність, емпатія	потреба в емоційній безпеці та довірі в умовах війни
Ідентичність, національна пам’ять	Антологія укр. поезії ХХ ст., Вірші війни	мова, історія, єдність	відновлення національної тягlostі та символічної спільноти
Самоусвідомлення, мотивація	Іди туди, де страшно, Переломний рік	внутрішній ресурс, гідність, витривалість	мобілізація громадянської суб’єктності
Альтернативність, протест, біль	Панк 57, Жорстока любов, Після нього	маргінальність, контрідентичність, апатія	легітимація уразливості, вихід за межі домінантного дискурсу

**Примітка. Узагальнення побудовано на основі змістового аналізу популярних книжок, доступних у межах державної програми «Книга», з урахуванням читацьких відгуків, тематичних добірок та соціокультурного контексту їх поширення у 2022–2024 рр. Кластеризація здійснена за домінантними мотивами, що актуалізують ціннісні орієнтації молоді покоління Z у період повномасштабної війни.*

Любов і вразливість. Найпопулярніші видання – «Покинь, якщо кохаєш...», «Так ніхто не кохав», «Тисяча пам’ятних поцілунків» – демонструють потребу в стабільності, близькості, чуттєвості. Цей кластер відображає пошук емоційної безпеки як компенсаторного механізму у воєнний час. Важливо зазначити, що образи в цих книгах – не просто романтичні фігури, а носії моральної сили, вірності, здатності вистояти. Колективна пам’ять і національна ідентичність. Придбання «Антології української поезії ХХ сто-

ліття» і поетичних збірок з українським наративом свідчить про актуалізацію історичної рефлексії. Поезія виконує роль канонічного дискурсу, через який молодь інтегрується в національний смисловий простір. Це не лише естетичний, а й політичний вибір – читати про себе у власній мові, у власній історії, через власну форму. Мотивація, самодопомога, життєстійкість. Видання «Переломний рік», «Іди туди, де страшно...» стають відповіддю на глибоку екзистенційну тривогу. Молодь шукає не моральних вказівок, а інструментів мобілізації внутрішніх ресурсів. Вони прагнуть книжки, яка не дає ілюзій, а пропонує мову витривалості. Такі тексти формують модель суб'єктної дії: не чекай, а адаптуйся; не оплакуй, а створюй.

Як видно з таблиці, читацькі вибори покоління Z відображають багатовекторний запит – від емоційної підтримки до ідентифікаційного наративу. Це дозволяє розглядати книжкові уподобання як своєрідну форму суспільного діагнозу й одночасно – як механізм індивідуальної адаптації до складної реальності.

Крім того, варто зазначити: у топ-50 придбаних книжок лише близько 20% – це переклади з англійської. Решта – або українські автори, або переклади українською мовою. Це засвідчує культурний зсув до україномовного простору та зростаючу довіру до національного контенту. Програма «єКнига» у цьому сенсі виступає не лише механізмом купівельної спроможності, а й інструментом окультурення громадянства через вибір. Кожна придбана книжка – це символічний акт, у якому вплетені політика, ідентичність і смисли спільного майбутнього.

Дані Українського інституту книги за 2024–2025 роки свідчать, що найпопулярніші книжки – це тексти про кохання, психологічну витривалість, пошук сенсу та ідентичності [6]. Важливо, що топ-лист очолюють не навчальні або прикладні видання, а художня література й мотиваційна нон-фікшн, що виконує емоційно підтримуючу функцію.

Таким чином, молодь демонструє запит на книжку як на емоційного союзника – засіб від тривоги, засіб само зміцнення, засіб повернення до гуманності в умовах деструктивної реальності.

Поезія як наратив громадянської емансипації. Особливе місце у читацьких практиках зуверів посідає українська поезія. Її популярність у межах програми «єКнига», зокрема придбання «Антології української поезії ХХ століття: від Тичини до Жадана», свідчить про глибоку потребу у національному вербальному кодифікаторі смислів. Поетичне слово у цьому контексті не є лише естетичним засобом – воно виконує функцію етичного навігатора, носія колективної пам'яті, джерела смислової опори в умовах суспільної турбулентності.

У межах політичної соціалізації покоління Z поезія відіграє роль «м'якої політики» – вона не інструктує прямо, але формує уявлення про цінності, межі допустимого, важливість мови як інструменту громадянського діалогу. Читання Жадана, Стуса, Симоненка, Калитко чи Савки для молоді є не лише зануренням у текст, а й участю в цілісному національному дискурсі, де війна, батьківщина, стійкість і ніжність не протиставляються, а поєднуються.

Зростання уваги до поетичних збірок у воєнний час можна тлумачити як запит на високу смислову концентрацію. Вірш, на відміну від прози, є щільною формою: він не розповідає, а викарбовує. У цьому його сила для покоління, яке живе в ритмі кліпового мислення, фрагментованої уваги й емоційної інтенсивності. Вірш для зумера – це швидкий доступ до смислу, афористичне окреслення досвіду, мініатюрна етична позиція.

Поетичні тексти також сприяють формуванню уявленої політичної спільноти, про яку писав Бенедикт Андерсон. Через спільне читання, цитування, поширення в соціальних

мережах (Instagram, TikTok, Threads) поезія перетворюється на спільну мову, якою говорять не лише про красу, а й про біль, втрату, надію, стійкість. Це особливо актуально в умовах війни, коли необхідна консолідація на рівні не інституцій, а емоційного досвіду – і поезія цей запит задовольняє у найконцентрованішій формі.

Запит на мотиваційні та кризові наративи. Поряд із романтичною прозою та поезією, вагоме місце у читацькому виборі покоління Z займають книги мотиваційного та кризового спрямування. Їх популярність зумовлена не лише особистими потребами в подоланні тривоги чи вигорання, а й ширшими соціальними змінами – зруйнованою довоєнною нормальністю, екзистенційною невизначеністю, необхідністю мобілізації внутрішніх ресурсів. Такі книги, як «Іди туди, де страшно» або «Переломний рік. Як пережити кризу і стати сильнішим», стають свого роду «емоційними інструкціями» – адаптованими під умови невизначеності, втрат і розриву поколіннєвого досвіду.

Ці тексти виконують функцію екзистенційного навігатора. Молоді не потрібні абстрактні філософські конструкції – їм потрібна конкретна, зрозуміла і щира розмова про внутрішню силу, травму, страх, здатність пережити й відновитися. У цьому плані мотиваційна література фактично перетворюється на форму психологічної допомоги, що доповнює або замінює інституційну підтримку. Особливо це актуально для студентства, яке часто перебуває в емоційній зоні турбулентності, поєднуючи навчання, підробітки, волонтерство і життя у стресі війни.

Зумери сприймають подібні книжки не як шаблонні «інструкції до успіху», а як мову, якою можна говорити про вразливість. Тексти на кшталт «Пиши. Дихай. Люби», «Життя після втрати», «Сила теперішнього» популяризуються саме через щирість, антипафос, визнання слабкості як легітимної. У них не йдеться про «перемогу за будь-яку ціну», а про збереження людяності в умовах постійного тиску. Саме тому ці книжки мають ефект колективного катарсису – вони нормалізують страх і сум, пропонуючи їх пережити, а не придушити.

Цей тип літератури також пов'язаний з пошуком етичної стратегії. У світі, де ціннісні орієнтири нестабільні, а реальність змінюється надто швидко, мотиваційний текст виступає інструментом етичного самоствердження. Він не лише надихає, а й структурує досвід, дає змогу осмислити свою дію як вагому і гідну. Це важливо для молоді, яка прагне бути не лише спостерігачем, а й активним суб'єктом подій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз читацьких практик покоління Z у воєнний період засвідчив трансформацію функції літератури – від естетичної розваги до складного інструменту політичної соціалізації, формування ідентичності та емоційної адаптації. Молодь використовує книжку не лише для відпочинку чи саморозвитку, а як ресурс осмислення, морального позиціювання та колективного досвіду. Зростання популярності україномовної літератури, поезії, мотиваційних і контркультурних текстів відображає запит на багатовимірне відображення реальності, в якій політичне й особисте взаємно проникають.

По-перше, було зафіксовано зсув від російськомовного до україномовного контенту, що є не лише культурною, а й політичною практикою – способом дистанціювання від країни-агресора та символічного вибору на користь власного національного простору смислів. По-друге, читання виконує функцію опосередкованої політичної участі – молодь засвоює цінності, норми й моделі поведінки не з офіційної риторики, а через культурні канали, зокрема літературу. По-третє, спостерігається виразна тенденція до індивідуалізованого, афективного, терапевтичного читання – що є реакцією на травматичні обставини війни.

У цьому контексті Young Adult, BookTok, поезія, мотиваційні видання та навіть контркультурні романи постають не як ескапізм, а як способи артикуляції досвіду, соціального позиціонування й формування громадянської суб'єктності. Література – це простір, де покоління війни шукає мову, здатну передати їхню правду, сумнів, втрату й надію. Саме тому аналіз читацьких уподобань зумерів сьогодні є водночас діагностикою політичної культури, тестом на чутливість суспільства до нових форм емоційної й культурної участі.

У перспективі подальших досліджень доцільно поглибити емпіричну базу аналізу – зокрема, через залучення якісних методів (інтерв'ю, фокус-групи), які дозволили б деталізувати мотивацію читачів, а також порівняльний аналіз між містами, регіонами чи навчальними спеціальностями. Не менш актуальним є дослідження довготривалого впливу літератури на формування ціннісних орієнтацій, патернів громадянської поведінки й цифрових форм політичної участі. Такий міждисциплінарний підхід дасть змогу глибше осмислити роль культури як чинника сталого розвитку демократичного суспільства.

Список використаної літератури

1. Almond G. A., Verba S. The civic culture: political attitudes and democracy in five nations. – Princeton: Princeton University Press, 2015. – 576 p.
2. Костюченко Т., Волосевич І. Вплив війни на молодь в Україні: Дослідження на замовлення Мінмолодьспорту. – Київ: Info Sapiens, 2024. – 42 с.
3. IREX. Мріємо та діємо. Дослідження молоді. Україна та Польща. Ключові висновки. – 2023. – Режим доступу: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Socdoslidjenja/Doslidzenja%20молоді.%20IREX.%202023.pdf (дата звернення: 20.02.2025).
4. Gómez-Diago G. BookTok, affect and youth participation: how TikTok mediates political imagination through literature. // Media and Communication. – 2023. – Vol. 11(1). – P. 113–123.
5. Горлач П. Книги для підлітків читають дорослі: згідно з дослідженням понад чверть читачів Young Adult – старші 28 років // Суспільне. – 2024. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/735617-knigi-dla-pidlitkiv-citaut-dorosli-zgidno-z-doslidzennam-ponad-cetvert-citativ-young-adult-literaturi-stars-28-rokiv/> (дата звернення: 27.02.2025).
6. Український інститут книги. Що читають 18-річні? Топ-50 книжок за програмою «єКнига». – 2025. – Режим доступу: <https://www.ubi.org.ua/uk/news/kategoriya-2/scho-chitayut-18-richni-top-50-knizhok-za-programoyu-kniga> (дата звернення: 27.02.2025).
7. Niemi R.G., Hepburn M.A. The rebirth of political socialization // Perspectives on Political Science. – 1995. – Vol. 24(1). – P. 7–16.
8. Anderson B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. – Revised ed. – London: Verso, 2006. – 240 p.
9. УНІАН. Російський трек очолив музичні тренди українського YouTube. – 2025. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/lite/music/rosiyska-pisnya-ne-lyubi-menya-ocholila-muzichni-trendi-ukrajinskogo-youtube-12893313.html> (дата звернення: 27.02.2025).
10. Dimock M. Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins. – 2024. – Режим доступу: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/> (дата звернення: 27.02.2025).
11. The Village Україна. Тренд на книжкові блоги в ТікТок, що перепіс у повноцінну роботу. – 2024. – Режим доступу: <https://www.village.com.ua/village/city/how-it-works-city/353583-chi-mozhe-blog-pro-knizhki-stati-robotoyu-rozpovidayut-tri-buktokerki> (дата звернення: 27.02.2025).

WAR AND THE READING CULTURE OF GENERATION Z: TRANSFORMATION OF LITERARY PREFERENCES AND THEIR POLITICAL IMPLICATIONS

Ihor Tsyhvintsev

*I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Department of Political Culture and Ideology
General Almazova str., 8, 01011, Kyiv, Ukraine*

This article explores the transformation of reading practices among Ukrainian Generation Z youth in the context of the full-scale war, which has triggered not only a security and humanitarian crisis but also profound cultural shifts. The author examines how changes in literary consumption have become a form of cultural emancipation, symbolic resistance, and a means of rethinking civic identity in times of turbulence. Particular attention is given to the growing interest in Ukrainian-language books, translations of Western Young Adult literature, and titles promoted through the state-supported «eBook» program. A typology of dominant thematic clusters – love, identity, motivation, protest – is proposed, reflecting young readers' needs for emotional safety, continuity, and counter-identity as a response to external threats. The impact of digital platforms, especially TikTok and its subcommunity BookTok, is also analysed in terms of their role in shaping book trends and fostering new formats of cultural interaction, self-presentation, and peer-based reviewing. The study argues that for Generation Z, reading has become not only a means of psychological adaptation but also a tool of political socialization, allowing youth to internalize civic roles, value orientations, and behavioral models associated with social engagement and future-oriented reflection. The methodology of the study relies on an interdisciplinary approach combining political science, cultural sociology, and digital media research. The empirical base includes content analysis of «eBook» collections, media publications, reader reviews, and visual narratives from BookTok, enabling the identification of value shifts in cultural consumption. The article concludes that changes in youth reading preferences serve as a sensitive indicator of political dynamics, identity transformations, and emerging cultural subjectivity under conditions of wartime uncertainty.

Key words: Generation Z, reading culture, political socialization, Young Adult, BookTok, war, civic identity.